

UOT-811.512.1

Səhifə: 135-141

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2025.2.135>

Sayılı Həsənzadə
İstanbul Mədəniyyət Universiteti
sayalihanazade@gmail.com

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE AZERBAYCAN TÜRKÇESİNDE ZARF-FİLLER VE CÜMLE İÇİNDEKİ İŞLEVİ

XÜLASƏ

Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan türkcəsində feli bağlamalar və cümlə içindəki funksiyası

Bu məqalədə Azərbaycan türkcəsi ilə Türkiyə türkcəsində feli bağlamaların morfoloji quruluşu, budaq cümlə yaratma funksiyası və sintaktik vəzifələri araşdırılmışdır. Eyni zamanda türkologiyada feli bağlamaların müxtəlif adlarla (ulaç, bağ-fiil, bağ-eylem və s.) işlədilməsi və bir sıra tədqiqatçılar tərəfindən müxtəlif yanaşmalarla təhlil edilməsi qeyd olunmuşdur.

Hər iki dildə feli bağlamalar əsasən budaq cümlələr yaradaraq baş cümlə ilə mənə bütövlüyü təmin edir. Bununla belə, həm Türkiyə türkcəsində, həm də Azərbaycan türkcəsində onların bağlama funksiyası kifayət qədər araşdırılmamış, daha çox zərflik vəzifəsi ön plana çəkilmişdir.

Açar sözlər: feli bağlama, budaq cümləsi, bağlama funksiyası, Türkiyə türkcəsi, Azərbaycan türkcəsi.

Oğuz Grubu Türk dillərinin, Türk dil ailəsinin önəmli bir kolunu oluşturan Türkiyə Türkcəsi ilə Azərbaycan Türkcəsi coğrafi, tarixsel və kültürel etkileşimler sonucunda farklı özellikler kazanmış, zenginleşmiş ve gelişmiştir. Aynı dil grubuna dahil olan Azərbaycan Türkcəsi ve Türkiyə Türkcəsi, birçok ortak özelliğe sahip olsalar da bazı dil yapıları açısından farklılıklar gösterirler. Bu her iki Türk dilinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtır.

Her iki Türkcədə zarf-fiiller, fiil köklerine belirli eklerin getirilmesiyle oluşturulan, çoğunlukla hareketin ya da durumun niteliğini belirten ve cümlede zarf işlevi üstlenen yapılardır. Bu yapılar, eylemin gerçekleşme biçimi, zamanı, nedeni, amacı, koşulu gibi çeşitli anlam ilişkileri kurarak cümlenin anlam bütünlüğünü pekiştirir. Zarf-fiiller çekim ekleri almaz; bu yönüyle bitimsiz fiil olarak değerlendirilirler. Zarf-fiiller, fiil gibi kip ve şahıs ekleriyle çekimlenemez, ancak fiile bağlı olarak onun anlamını tamamlayıcı veya sınırlandırıcı işlev görürler. Bu yönüyle, zarf-fiiller cümlede genellikle yan cümlecik kurarak temel cümleyle anlamsal bir bağ oluştururlar.

Yan cümlecik, sözdizimsel açıdan temel cümleye bağımlı olan; tek başına anlam bütünlüğü kuramayan, ancak ana cümlenin anlamını tamamlayan yapılardır. Bazı dillerin tipolojik özellikleri nedeniyle cümlecikler bitimli (çekimli) yapılarla kurulabilirken (örneğin İngilizcede), Türkiyə Türkcəsində bu yapılar temel cümlenin aksine olarak bitimsiz (çekimsiz) yapılardır. Alman Türkolog Annemarie von Gabain, *Charakteristik der Türk Sprachen* adlı makalesinde yan cümlelerin Türkceye özgü olmadığını, yalnızca şart yan cümlelerinin Eski Türkcə döneminde kullanıldığını belirtmektedir [16, s. 307-327].

Türkoloji literatüründe zarf-fiillere farklı adlandırmalar getirilmiştir. Örneğin, Baskakov [4, s. 459], zarf-fiilleri “fiilin tayin edicisi” olarak nitelendirir. A. N. Kononov [14, s. 153] ise zarf-fiillerin, fiil kökünden türemiş isim biçimleri olduğunu belirtmekte ve bu terim altında farklı kökenlere sahip fiil biçimlerinin bir araya geldiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Kononov, zarf-fiillerin temel fiillere ekler aracılığıyla bağlandığını ve cümlenin ikinci merkezi ögesi olarak işlev gördüğünü ifade etmektedir. Tahir Nejat Gencal, zarf-fiilleri “ulaç” veya “bağ-eylem” terimleriyle adlandırmakta ve bu yapıların, tümcecikleri birbirine bağlayan eylemsiler olarak işlev gördüğünü

ifade etmektedir. Gencal'e göre zarf-fiiller iki grupta incelenmektedir: özel eklerle türeyip bağlaç işlevi üstlenenler ile ilgeçlerle ya da ad-eylemlerle birleşerek ulaç görevi kazananlar [8, s. 321]. Tahsin Banguoğlu ise zarf-fiilleri biçimsel olarak ad-fiillere, işlevsel olarak ise belirteç (zarf) ya da bağlaçlara benzetmektedir. Ayrıca bu yapıların zamana bağlı olmadığını, bu nedenle ad-fiillerden ayrıldığını; ancak fiil gibi olumsuz ve edilgen biçimlere girebildiğini ifade etmektedir [21, s. 427-440]. Korkmaz, zarf-fiillerin fiilden ad türeten eklerle meydana geldiğini vurgularken [15, s. 67], Timurtaş ise zarf-fiilleri fiillerin zarf biçimi olduğunu ve çekime girmediklerini belirtmektedir [22, s. 137].

Aydemir [3, s.16], zarf-fiillerin yapısal tipolojisini dikkate alarak bu yapıları dört ana grupta incelemektedir:

- Basit yapılı zarf-fiiller $-(y)Xp$, $-(y)A$, $-(y) XncA$ gibi
- Yüklemleştiriciler $+iken(-(X)rken$, $-mXşken$ gibi
- İsim-fiil + iyelik eki + durum ekleri $(-DXğXndA$ gibi)
- İsim-fiil + iyelik eki + edat $(-DXğX için$, $-DXğX halde$ gibi).

Zarf-fiil kavramı, Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Sözlüğü'nde şu şekilde tanımlanmaktadır: “Fiilden *-a*, *-arak*, *-dıkça*, *-ınca*, *-ip*, *-madan vb. eklerle yapılan, zarf olarak kullanılan kelime; ulaç, bağ-fiil, sıla sıygısı.”*[23]. Muharrem Ergin, gerundium olarak nitelendirdiği bu yapıların, fiilin zarf biçimi olduğunu; hareket bildiren, zaman veya şahıs ekleriyle çekime girmeyen, hareketi şahsa ve zamana bağlamadan ifade eden fiil türleri olduğunu belirtmektedir [7, s. 338]. Zarf-fiiller, belirli eklerin fiil kökü ya da gövdesine eklenmesiyle oluşan, yüklem bağlanarak zarf işlevi üstlenen dil birimleri olarak tanımlanabilir.

Azerbaycan Türkçesinde zarf-fiil kavramı için “feli bağlama” terimi kullanılmaktadır. Bu terim, eski gramer kitaplarında *edat-i vesle*, *rabite*, *feli bağlama şekli*, *rebt siğesi*, *feli zerf*, *feli bağlama forması*, *suğeyi rebtiyye* gibi çeşitli ifadelerle karşılanmıştır. Ancak 1938 yılından itibaren “feli bağlama” terimi yaygın olarak benimsenmiştir

V. Aliyev, Azerbaycan dilbiliminde zarf-fiillerle ilgili çalışmaları iki döneme ayırmaktadır. İlk dönemde, zarf-fiillerin morfolojik yapıları ve gramer anlamları genel bilgiler şeklinde ele alınmış ve temel bir bilgi birikimi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu döneme ait çalışmalarda, Prof.M.Kazımbey'den¹ başlayarak E.Demirçizade, M.Hüseynzade ve H.Mirzezade gibi dilbilimcilerin gramer kitaplarında zarf-fiillere yönelik betimleyici açıklamalar yer almıştır.

İkinci dönemde ise zarf-fiiller bağımsız bir araştırma nesnesi olarak ele alınmış ve bu yapıların çeşitli yönleri detaylı olarak incelenmiştir. Bu bağlamda, B. H. Ceferova'nın *Müasir Azerbaycan Dilinde Fe'li Bağlamalar*, Y. Seyidov'un *Azerbaycan Dilinde Fe'li Bağlama Terkibleri* ve H. Memmedov'un *Azerbaycan Dilinin XIV-XIX Esrlere Aid Yazılı Abidelerde Fe'li Bağlamalar* başlıklı doktora tezleri bu dönemin önemli akademik çalışmaları arasında yer almaktadır [2, s. 31].

Azerbaycan Türkçesinde zarf-fiillerle birlikte kullanılan kelimeler fiili bağlama terkihi olarak adlandırılmakta ve cümlede tek bir öge gibi değerlendirilerek genellikle zarf tümleci görevini üstlenmektedir. Bir işi ya da hareketi başka bir iş ya da hareketle ilişkilendiren bu ekler zarf-fiil ekleri olarak kabul edilmekte; bu eklerle türetilen kelimeler ise zarf-fiil olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda, fiiller zarf-fiil eklerini aldıklarında hem fiil hem de zarfın özelliklerini taşıyan yapılara dönüşür [13, s. 291]. Dolayısıyla zarf-fiiller, hem fiil hem zarf özelliklerini bir arada barındıran dilbilgisel yapılar olarak değerlendirilir.

Zarf-Fiillerin Cümle İçerisindeki İşlevi:

1. Zarf-Fiillerin Cümle İçerisindeki Zarf Görevi

Zarf, cümlede yüklem anlamını zaman, yer, yön, durum, miktar ve tarz gibi yönlerden tamamlayan ögedir. Cümle çözümlemelerinde, yüklem “niçin”, “ne zaman”, “nasıl”, “hangi durumda”, “hangi şartlarda” gibi sorular yöneltilerek zarf unsuru belirlenir [17, s. 123-128].

¹ 19.yüzyılda Zarf-fiillerin araştırmasına ilk defe Prof Mirze Kazımbey başlamıştır. O 1839. Yılda Ruslara Azerbaycan Türkçesini öğretmek için Obşaya Grammatika Turetskogo-Tatarskogo Yazıka isimli kitabını yazmış ve Azerbaycan Türkçesinin fonetik, morfolojik ve sintaktik özelliklerini Rusça ile mukayise ederek ele almıştır.

Cümle içerisindeki zarflar, zarf-fiiller ve diğər isim soylu kelimeler aracılığıyla ifade edilerek cümlenin yardımcı ögeleri arasında yer alır. Azərbaycan Türkçesinde *zarf* terimi, *zarflık* terimiyle karşılanmaktadır.

Her iki Türkçede zarf-fiiller, cümlede zarf görevini üstlenerek fiilin nasıl, ne zaman veya hangi amaçla yapıldığını belirtir. Bu yapılar, yüklem zaman, yer, miktar ve nitelik gibi çeşitli yönlerden açıklanmasına katkı sağlayarak fiilin anlamını zenginleştirir. Dolayısıyla, zarf-fiiller cümlenin yapısal bütünlüğünü sağlayan önemli unsurlardandır.

Zarf-fiil eki alarak cümlede zarf görevini üstlenen birimleri Johanson, “altsıralılık” kavramı ile açıklamıştır. Bu yapılar, temel parçaya bağımlı olarak hareket eder; yani temel parça içerisinde zarf görevi üstlenerek koşul, zaman, durum gibi anlam ilişkileri kurar [12, s.321].

Zarf-fiillerin cümle içerisindeki temel işlevleri aşağıdaki biçimlerde kendini gösterir:

- a) Zarf-fiiller, geçişli (tesirli) ya da geçişsiz (tesirsiz) olabilir.
- b) Zarf-fiiller, olumlu (tastık) ya da olumsuz (inkâr) olabilir.
- c) Zarf-fiil ekleri, hem fiil kökünden sonra hem de fiil köküne gelmiş yapım eklerinden sonra kullanılabilir.
- d) Zarf-fiiller, kendilerinden önceki kelimeyi yönelme, bulunma, belirtme ve ayrılma hâlleriyle yönetebilir.

2. Zarf-Fiillerin Cümle İçerisinde Bağlama Görevini Üstlenmesi

Zarf-fiillerin cümlede zarf göreviyle ilgili çalışmalar Türkiye Türkçesi ve Azərbaycan Türkçesinde yaygın olarak yapılmış olsa da, zarf-fiillerin bağ işlevine dair çalışmalar sınırlıdır.

Türkiye Türkçesi ve Azərbaycan Türkçesinde cümleler arasında bağ kurmanın farklı yolları mevcuttur. Türk dillerinin karakteristik özelliklerinden biri, sondan eklemeli diller olmalarıdır. Bu durum, Avrupa dillerinden farklı olarak, cümle yapılarının ekler aracılığıyla birbirine bağlanmasını mümkün kılar. Bu bağlamda, zarf cümleciklerinde cümleler arasındaki bağlama işlemi, zarf-fiil ekleri yoluyla gerçekleştirilir. Zarf-fiillerin en önemli sözdizimsel işlevi, oluşturdukları predikasyonları diğər üst predikasyonlarla birleştirmeleridir.

Türk dillerinde zarf-fiiller üzerine çalışmalar yapan yabancı Türkolog Lars Johanson, zarf-fiilleri bir üst yapıya bağlı, karmaşık ve anlamsal ilişkiler kuran bağımlı yapılar olarak tanımlamıştır. Johanson, bu bağımlılık ilişkisini “sıralama” (subordination) kavramıyla açıklar. Zarf-fiil içeren yapılar “zarf-fiil parçası”, ana cümle ise “temel parça” olarak adlandırılmıştır. Temel parça bağımsızken, zarf-fiil parçası bu parçaya bağımlıdır [12, s. 313]. Şenlik [19, s.125] de zarf-fiil eklerinin bir cümleyi diğərinin parçası hâline getiren yapılar olduğunu belirtmiştir. Bu yapılar, bitimsiz fiiller olduklarından tek başlarına yargı taşımazlar ve bir üst yapıya bağlanarak o yapının eyleyeni (actant) durumuna gelirler. Johanson [12, s. 313-315], zarf-fiilleri sözdizimsel açıdan dört grupta incelemiştir

Birinci seviyede, zarf-fiil parçası ile temel parça arasında özne farkı bulunmaktadır. Bu düzeyde her iki yapı farklı öznelere sahiptir. Dolayısıyla, hem temel cümle hem de zarf-fiil ekiyle kurulmuş yan cümle bağımsız birer yargı taşıdığından, her biri tam bir yüklem olarak değerlendirilir [12, s. 313-315].

Örnek:

[T.T.]: “*Ben odadan çıkınca sekreter beni bekleme salonuna kadar yolcu etti*” [6, s. 82].

[A.T.]: “*Mən kabinetdən çıxanda katibə məni gözləmə otağının qarşısına qədər müşayiət etdi*” [5, s. 206].

Şenlik, Türkiye Türkçesinde zarf-fiil yapılarında öznenin ortak olması gerektiğine dair anlayışın, Avrupa dillerinin etkisiyle (19. yüzyıldan itibaren) gelişmiş yeni bir eğilim olduğunu ifade etmektedir [19, s.129].

İkinci seviyede, temel parça ile zarf-fiil parçası aynı özneyi paylaşır. Yani, burada zarf-fiil ekli yan cümle ve ana cümlenin özneleri aynıdır [12, s.313-315].

Örnek:

[T.T.]: “*O, komşu ilçeye görüşüp yol için iki tane yeni ekskavatör getirtmişti*” [6, s.20].

[A.T.]: “*O, qonşu rayonla əlaqəyə girib, yolun üstünə iki yeni ekskavator gətirtmişdi*” [5, s.155].

Üçüncü seviye, temel parça ve zarf-fiil parçası, anlam ve yapı bakımından daha sıkı bir bütünlük içerisindedir. Bu yapı, araya herhangi bir ögenin girmesine imkân tanımayacak ölçüde tek bir eyleyene (actant) sahiptir. Zarf-fiil parçası ile temel parça arasında güçlü bir anlamsal bütünleşme söz konusudur ve bu durum sözcükleşme eğilimini de beraberinde getirir [12, s.313-315]. Diğer bir ifadeyle, zarf-fiil ekiyle oluşturulmuş parça ile temel parça, ayrı ayrı yargılar taşımaktan ziyade, tek bir olayı veya eylemi anlatmak amacıyla bir arada kullanılır ve birlikte tek bir anlam alanı oluştururlar.

Örnek:

[T.T.]: “*Biz o yeni dünyaya kurduğumuz bu köprüden **geçip gideceğiz***” [6, s.37].

[A.T.]: “*Biz və bütün insanlar, o “təzə dünya”ya məhz bizim saldıığımız bu körpüdən **keçib gedəcəyik***” [5, s.170].

Dördüncü seviyede, temel parça, yüklem çekirdeğinin yalnızca bir parçasıdır. Zarf-fiil parçası, araya herhangi bir öge girmeyecek şekilde yükleme bağlıdır [12, s.313-315].

Örnek:

[T.T.]: “*Bu ateşli nokta sık sık havada yarım daire **çizip duruyordu***” [6, s.94].

[A.T.]: “*Bu odlu nöqtə tez-tez havada yarım daire **cızıb dayanırdı***” [5, s.217].

Bu yapıların her iki Türkçede de “çizdi” ve “durdu” şeklinde değil, “çizmeye devam etti” anlamı taşıyan bileşik fiiller (postverb) oluşturduğu görülmektedir.

Azerbaycan dilbiliminde, zarf-fiillerin genellikle izah ettikleri fiilden önce kullanıldığı ve bu yapıların cümlede zarfı olduğu belirtilmektedir. Muhtar Hüseyinzade, birçok zarf-fiil ekinin birleşik ya da basit cümlede iki eylemi birbirine bağladığını; bu eylemlerden birinin bağımsız, diğerinin ise bağımlı olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, bağlı fiil serbest fiilden önce kullanılır ve hiçbir şahıs ya da zaman eki almaz [11, s.109]. Fiili bağlamalar zaman, kişi ve sayı bakımından çekimlenmeden ana fiillerden önce gelir.

Azerbaycan Dili Grameri I [20, s.197] adlı eserde de, zarf-fiillerin cümlede iki fiili bağlayan bir araç gibi kullanıldığı ve şahıs ya da zaman ekleri almadığı ifade edilmiştir. Burada, fiillerden birinin bağımsız, diğerinin ise bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Aynı eserin 1960 baskısında, zarf-fiillerin yalnızca bağlama görevi değil, aynı zamanda fiili açıklama işlevi de üstlendikleri belirtilmiştir [18, s.217].

Son dönem çalışmalarda, Azerbaycan Türkçesinde zarf-fiillerin bağlama görevine yeterince yer verilmemektedir. Halilov, zarf-fiillerin cümlede kendilerinden önceki kelimelerle birleşerek oluşturduğu “fiili bağlama” yapısının cümlede birleşik bir ögesi olduğunu belirtmiştir. Ona göre: “*Fiili bağlama, fiilin tasriflenmeyen şekillerinden biri olup zamana, şahsa ve kemiyete göre değişmez; esas fiilin yanında kullanılır ve onun tarzını, zamanını, sebep ve maksadını belirtir*” [9, s.211]. Kazımov [13, s.340] ise fiili bağlamayı, zarfın özelliklerini de taşıyan hibrit bir yapı olarak tanımlamıştır. Fiillerin zarf-fiil eki alarak esas özelliklerini korumakla birlikte, zarfın özelliklerini de kazandığını belirtmiştir. Abdullayeva [1, s.86] ise yalnızca zarf görevine odaklanmış ve bağlama işlevine hiç değinmemiştir.

Sonuç olarak, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinde zarf-fiillerin zarf işlevine ağırlık verilmiş, ancak cümledeki bağlama işlevi çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Bu nedenle, gelecekte yapılacak çalışmaların, zarf-fiillerin bağlama işlevi üzerine odaklanması, hem sözdizimsel hem de anlamsal analiz açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Abdullayeva G. Muasır Azərbaycan Dili, II Hisse (Morfoloji, Sintaksis). Bakü, Elm və Tehsil, 2013, 308 s.
2. Aliyev V. Azərbaycan Dilində Fiili Bağlama. Bakü, Azərbaycan Pedagoji Universiteti Neşriyatı, 1989, 112 s.
3. Aydemir İ. A. Türkçede Zarf-fiillerin Görünüş değerleri. Ankara, Erdem Dergisi, 64.sayı , 2013, 15-30 s.

4. Baskakov N. Karakalpakskiy Yazık (Fonetika i Morfolojiya II). Moskva, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, 1953, 544 s.
5. Efendiyev İ. Seçilmiş Eserleri. Bakü, Avrasiya Press, 2005, 279 s.
6. Efendiyev İ. Seçilmiş Eserleri. Bakü, Avrasiya Press, 2005, 279 s.
7. Ergin M. Türk Dil Bilgisi. İstanbul, Bayrak Yayınları, 2009, 435 s.
8. Gencal T. N. Dil Bilgisi. İstanbul, Fen Fakültesi Basımevi, 1971, 502 s.
9. Halilov B. Azərbaycan Dilinde Fiil. Bakü, Adiloğlu Yayınları, 2018, 224 s.
10. Hüseyinzade M. Muasır Azərbaycan Dili. Bakı, Şark-Garp, 2007, 278 s.
11. Hüseyinzade M. Muasır Azərbaycan Dili (leksikoloji, fonoloji, morfoloji). Bakü, ADU neşriyatı, 1954, 203 s.
12. Johanson L. On Turkic converb clauses. Almanya, Converbs in cross-linguistic perspective; structure and meaning of adverbial verb forms -adverbial participles, gerunds-, 1995, 313-347 s.
13. Kazimov G. Muasır Azərbaycan Dili. Sintaksis. Bakü, Tahsil neşriyatı, 2010, 399 s.
14. Kononov A. Grammatika Turetskogo Yazıka. Moskva-Leningrad, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, 1941, 312 s.
15. Korkmaz Z. Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi. Ankara, TDK Yayınları, 2009, 1224 s.
16. Mevlüt G. Türk Dillerinin Tipik Özellikleri. Ankara, Journal of Turkish Studies, 2007, 307-327s.
17. Özkan M., & Sevinçli V. Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli). İstanbul, Akademik Kitaplar, 2009, 301 s.
18. Rüstəmov.R.E. & Z.İ. B. (Red.-lar). Azərbaycan Dilinin Grameri I, Morfoloji. Bakü, Azərbaycan SSR İlimlər Akademisi Neşriyatı, 1960, 334 s.
19. Şenlik A. Ş. Zur Satzverknüpfung im Altosmanischen. Ankara, RumeliYA Yayıncılık, 2022, 203 s.
20. Şireliyev M., C. E., & R., R. (Red.-lar). Azərbaycan Dilinin Grameri I. Bakü, Azərbaycan SSSR İlimlər Akademisinin Neşriyatı, 1951, 420 s.
21. Tahsin B. Türkçenin Grameri. İstanbul, Baha Matbaası, 1974, 603 s.
22. Timurtaş F. K. Eski Türkiye Türkçesi XV.Yüzyıl. İstanbul, Enderun Kitabevi, 1994, 322 s.
23. <https://sozluk.gov.tr/>.

Sayılı Həsənzadə

Türkiye türkçesi ve Azərbaycan türkçesinde zarf-fiiller ve cümle içindeki işlevi

Özet

Bu çalışmada Türkiye Türkçesi ile Azərbaycan Türkçesinde zarf-fiillerin morfolojik yapısı, yan cümlecik kurma işlevleri ve sözdizimsel görevleri incelenmiştir. Ayrıca Türkoloji literatürde zarf-fiillerin farklı adlarla (ulaç, bağ-fiil, bağ-eylem vb.) ele alındığı ve çeşitli araştırmacılar tarafından farklı yaklaşımlarla değerlendirildiği ortaya konulmuştur.

Her iki dilde de zarf-fiiller, genellikle yan cümlecikler kurarak temel cümleyle anlamsal bütünlük sağlamaktadır. Ancak hem Türkiye Türkçesinde hem de Azərbaycan Türkçesinde bağlama işlevi yeterince değinilmemiştir, araştırmalarda daha çok zarf işlevi ön plana çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: zarf-fiil, yan cümle, bağlama işlevi, Türkiye Türkçesi, Azərbaycan Türkçesi.

Sayılı Qasanzadə

Converbs in the Azerbaijani and Turkish Languages and Their Functions in Sentences

Abstract

This study examines the morphological structure, subordinate clause-forming function, and syntactic roles of converbs in Azerbaijani Turkish and Turkish of Turkey. It is also pointed out that in Turkological literature, converbs have been referred to under different designations (such

as *ulaç, bağ-fiil, bağ-eylem*) and have been examined from various perspectives by different scholars.

In both languages, converbs predominantly form subordinate clauses that ensure semantic coherence with the main clause. However, in both Turkish of Turkey and Azerbaijani Turkish, their connective function has not been sufficiently emphasized, while research has mainly focused on their adverbial function.

Key words: *converb, adverbial clause, adverbial function, Turkish language, Azerbaijani language.*

Çapa tövsiyə edən:

İstanbul Mədəniyyət Universiteti

Rəyçilər:

*professor Ahmet Şefik Şenlik
fəlsəfə doktoru Abidin Karasu*